

Αρ. εισ. 6446

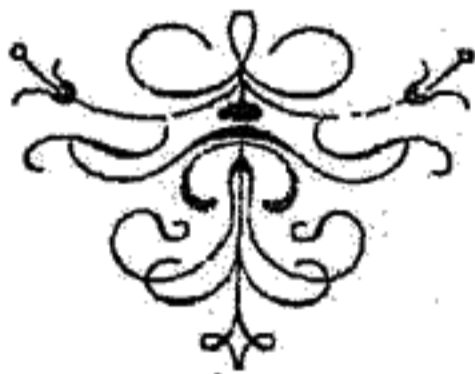
ΚΩΝΣΤ. Φ. ΣΚΟΚΟΥ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΤΟΥ

1889

ΕΤΟΥΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Η ΓΥΝΗ

ΕΝ ΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΥΠΟ

N. ΚΑΖΑΖΗ

Νεοκλής Καζάντζης

ΔΕΝ προτίθεμαι νὰ ὑποτυπώσω πλήρη τὴν φυσιογνωμίαν τῆς Γυναικὸς ἐν τῷ πίνακι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Τὸ πρόβλημα αὐτῆς διατελεῖ μέχρι τῆς σήμερον δυσχερὲς καὶ δύσλυτον, περὶ δὲ τὴν λύσιν αὐτοῦ ἠστόχησαν ἀπ' αἰῶνων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καὶ αἱ μᾶλλον πεπολιτισμένα ἱστορικὰ κοινωνία καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ὅτε κοινωνικὸν τι ἢ ἱστορικὸν θέμα παρίσταται ὑπὸ τὴν μορφήν προβλήματος, σημαίνει ὅτι ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ προκαλεῖ ἀντιθέτους γνώμας συζητήσεις καὶ ἀμφισβητήσεις, αἰείποτε δὲ παρατείνεται καὶ

ἀναβάλλεται ἡ ὀριστικὴ αὐτοῦ λύσις. Ἐκ τῆς γυναικὸς τὸ θέμα ἐστὶν ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν προβλημάτων τούτων. Ἀπ' ἧς ἡμέρας κατέστη ἡ πρώτη κοινωνία διὰ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐνώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἐτέθη καὶ τὸ πρόβλημα αὐτῆς. Καὶ ἔλυσαν μὲν αὐτὸ διαφοροτρόπως ἐκάστη ἱστορικὴ κοινωνία καὶ ἕκαστος αἰὼν μέχρι τῆς σήμερον· ἀλλ' ἅπασαι αὐταὶ αἱ λύσεις φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τῆς προσωρινότητος.

Ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐτέθη καὶ πάλιν μετὰ μείζονος ἐννοίας. Ἡ θύελλα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τὰ δι' αὐτῆς προκηρυχθέντα δόγματα ἐλευθερίας, ἰσότητος καὶ αὐτονομίας τῶν ἀνθρώπων ἔμελλον νὰ ἐξεγείρωσι ταυτοχρόνως καὶ τὴν συνείδησιν τῆς γυναικὸς. Ἐγούσι τοῦτο τὸ ἰδιάζον αἱ μεγάλα ἱστορικὰ ἐπαναστάσεις, ἀπ' ὧν ἐγκαινίζεται

νέα συνθετική περίοδος, ὅτι καθίστανται ἡ ἀφειρηρία τῆς ἀνακινήσεως ἀπάντων τῶν συναρῶν πρὸς τὴν κυρίαν ἀρχὴν, ἀφ' ἧς ἀπορρέουσι, κοινωνικῶν θεμάτων. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ κατὰ τὸν μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανástασιν αἰῶνα διατυπωθεῖσαι ἀπόπειραι πρὸς χειραφεσίαν τῆς γυναικὸς καὶ τὰ προγράμματα τῆς νέας κοινωνικῆς διοργανώσεως ἐπὶ τῇ βύσει τῆς μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἰσότητος καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἐλευθερίας. Ἡδὴ κατὰ τὴν θουελλωδεστέτην καὶ κρίσιμωτάτην τῶν στιγμῶν τῆς ἐπαναστάσεως γυνὴ ὑπέροχος δημιουργεῖ περὶ ἐκυτὴν πολιτικὸν κέντρον καὶ καθίσταται ἡ Σύβουλα τῆς σώφρονος ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἧς καταστρέφει τὸν βίον. Μετὰ τινὰ χρόνον, κατευνασθέντος ὅπως ὀλίποτε τοῦ ἐπαναστατικοῦ σάλου, ἄλλη γυνή, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ θελκτικῷ Corpet ἀναχωρητηρίου τῆς, περιστοιχομένη, ὑπὸ τῶν ἐξοχωτάτων ἀνδρῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου, μετ' ἀξιοσημειώτου πείσματος ἀμφισβητεῖ τὸ κύρος τοῦ Ναπολέοντος, ὅποτε ἐστεμμένοι δυνάσται δορυφοροῦσιν αὐτόν. Οὕτως ὁ πυρετὸς τῆς ἐπαναστατικῆς ἐλευθερίας συνετάραξεν ἐπίσης τὸ νευροπαθὲς ἐκεῖνο ὄν, τὸ καλούμενον γυνή, ἣτις σπεύδει νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἀσύλου τοῦ οἴκου, διὰ νὰ διεκδικήσῃ τὸ προσήκον αὐτῇ ἡλικίον κύρος ἐν τῇ κοινωνικῇ τάξει.

Ὁ στρόβιλος τῶν ἱστορικῶν μεταρρυθμίσεων παρασύρει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ διαγραφομένῳ ὑπ' αὐτοῦ κύκλῳ πᾶν ὅ,τι συναντήσῃ ἐνώπιόν του. Ἡ χειραφεσία τῆς γυναικὸς ἔλαβεν ἐν τῷ κύκλῳ τούτῳ τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Καὶ οὕτως ἐξεγείρεται ἡ γυνή ἀπὸ τῆς παθητικῆς νάρκης, εἰς ἣν ἀπ' αἰῶνων κατεδικάσθη. Ἡ διαμαρτυρήσις αὐτῆς κατὰ τῆς ὑποτελείας τῆς ἀποτελεῖ ἐν τῶν περιεργωτάτων φαινομένων τοῦ νεωτέρου βίου. Ἀντιπρόσωποι τῆς διαμαρτυρήσεως ταύτης πηρέστησαν ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀμερικῇ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τὸ δυσχερὲς πρόβλημα κατέστη ἀντικείμενον τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας, ὅσον καὶ τῆς ποιήσεως, τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος, ὅσον καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου αἰσθήματος. Ὅποια ἀυστηρὰ λογικὴ ἐν ταῖς σελίσιν, ἃς ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς χειραφεσίας τῆς γυναικὸς ὁ εὐγενὴς φιλόσοφος τῆς ἐλευθερίας, ὁ John Stuart Mill! Ὅποια πυρετιώδης καὶ ἀδάμαστος διεκδικήσις τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς ἐν τοῖς πολυαρίθμοις συγγράμμασιν τῆς ἀνδρογυναικὸς ἐκείνης ἣτις ἐκαλεῖτο Γεωργία Σάνδη! Ἄλλ' ἐπίσης ὅποια ἀντίθετος κριτικὴ τῶν νεωτερικῶν τούτων δογμάτων ἐν ταῖς μεταφυσικαῖς σελίσιν τοῦ Schopenhauer, ἢ ἐν ταῖς κυνικαῖς τοῦ Proudhon, τῶν ἀποστόλων τούτων τῆς ἀπαισιοδοξίας καὶ τῆς ἀναρχίας!

Μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων Γυνή, ἐξεργουμένη τοῦ οἴκου, διεκδικούσα ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐπίσημον θέσιν ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ. ἐθεωρήθη φυσιολογικὸν τέρας, παθολογικὴ ὑπαρξίς, διαλαθοῦσα ἐν τῇ κοινωνικῇ δημιουργίᾳ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι οἱ ἐπίλεκτοι ἐκ τούτων, ἐτιμῆθησαν συνήθως ὡς ἄτομα, ἀπεθεώθησαν, ἀλλ' ἐν συνόλῳ ἐπέσυρον ἐφ' ἑαυτῶν τὸν σαρκασμὸν.

Ἡ ἱστορία δύναται νὰ σημειώσῃ μεγάλας ὑπηρεσίας, προσεγκθείσας ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐργασίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ὡς προφήτις, ὡς βασίλισσα, ὡς μουσοληπτος καὶ ἐν αὐταῖς τοιαῖς σκοτεινότηταις ἐποχῶν, κατηγάγει διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς τὸν κοινωνικὸν κόσμον. Ὑπῆρξεν ἰέρεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συνάμα καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ γυνή αὕτη, ἡ Μοῦσα, ἡ Ἔστιάς, ἡ Σίβυλλα, ὡς εἶδος, ἐσατυρίσθη καὶ κατεγλευσθή. Αἱ μᾶλλον πεπολιτισμένα ἱστορικὰ κοινωνία ἠρνήθησαν αὐτῇ πλεῖστα τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων, τῶν παρεχομένων μετ' ἄκρας ἐλευθεριότητος καὶ εἰς τὸν ἡλιθιώτατον τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ ἄρσεν γένος. Ὁ ἀστικὸς κώδιξ, ὁ δημόσιος, ὁ ποινικὸς, παρέσχον ἔκπαλαι πλεῖστα δικαιώματα εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα ἐπεδείξαντο ὑπέρομετρον φειδωλίαν. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη κληροδοσία ἐκ τοῦ παρελθόντος πιέζει μέχρι τῆς σήμερον τὴν γυναῖκα. Ἡ παράδοσις τῆς ὑποτελείας αὐτῆς πρὸ τοῦ ἀνδρὸς εἶνε τὸ σύμβολον τῆς κοινωνικῆς πίστεως, τῆς ἠθικῆς τάξεως τῶν λαῶν.

Εἶνε τοῦτο δίκαιον; ἀπορρέει ἀπ' αὐτῆς τῆς φυσιολογικῆς καὶ ἠθικῆς συστάσεως τῆς γυναικὸς, ἀπὸ τῶν πρὸς τὸν ἄνδρα σχέσεων αὐτῆς;

Ἐν τούτῳ κεῖται τὸ πρόβλημα τῆς γυναικὸς κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τῶν ποικίλων προβλημάτων.

Δὲν σκοπεύω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ προτείνω οἰανδῆποτε λύσιν τοῦ φλογεροῦ προβλήματος. Δὲν ἐνδιαφέρομαι ν' ἀποθεώσω τὴν γυναῖκα, ἢ νὰ ταπεινώσω αὐτήν. Πολλὰ ἐγράφησαν καὶ θὰ γραφῶσιν ἔτι περὶ τοῦ θέματος τούτου ἐν τῇ τραγωδίᾳ καὶ τῇ σατύρᾳ, ἐν τῇ μεταφυσικῇ καὶ τῇ κοινωνιολογίᾳ. Οὐδὲν δὲ δύναμαι νὰ προσθέσω εἰδικώτερον εἰς τὰ ἔκπαλαι περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς γυναικὸς λεχθέντα.

Τὸ θέμα μου εἶναι πεζότερον· ἐνδιαφέρει ἐν τούτοις αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς κοινωνικῆς τάξεως. Ἐν τῷ κοινωνικῷ ὀργανισμῷ, ἐν τῷ οἰκονομικῷ ὀργανισμῷ παντὸς λαοῦ, ἡ Γυνή κατ' ἀνάγκην ἀποτελεῖ οὐσιῶδες στοιχεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, φυσικοῦ καὶ

ἠθικοῦ, ἐπομένως καὶ ἀναπόδραστον παράγοντα ἐν τῇ οἰκονομικῇ λειτουργίᾳ καὶ ἀλληλεγγύῃ τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐργασία ἄρα αὐτῆς ἐπιβάλλεται ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀνάγκης τῆς καθολικῆς ἐργασίας.

Ὁ οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς τῆς κοινωνίας εἶνε ἐκ τῶν σπουδαιστῶτων κοινωνικῶν ὀργανισμῶν. "Ἄνευ ἀσφαλῶν καὶ ἐδραίων οἰκονομικῶν θεμελιῶν οὐδεμίαν κοινωνία δύναται ἐπαρκῶς ν' ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ προκοφῆ. Ἀπὸ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς ἀφειρησίας κατ' ἐξοχὴν ὀρμωμένη, θέλει δυναθῆ νὰ ἐπιδιώξῃ τοὺς ἄλλους αὐτῆς ἠθικοὺς σκοποὺς, ὅτε προηγουμένως καταστῆ οἰκονομικῶς ἰσχυρὰ καὶ εὐτονος.

Ἐκάστη ἱστορικὴ κοινωνία ἔχει τὸν ἴδιον αὐτῆς φυσιολογικὸν τύπον· ἔχει ἐπομένως ἰδιαιτέρας ἀνάγκας, ἐπιδιώκει ἰδιαιτέρους σκοποὺς. ἔχει ἐπίσης τὴν ἀνάγκην διαφορῶν παραγόντων καὶ ὀργάνων πρὸς πλήρωσιν τῶν σκοπῶν τούτων. "Ὅ,τι γθὲς ἴτο ἄκαιρον, περιττὸν, ἄσκοπον, κατανοεῖται σήμερον ἔγκαιρον, ἀναγκαῖον, σκόπιμον. Αἱ δὲ ἱστορικαὶ αὗται μεταμορφώσεις καὶ ἀλλοιώσεις τῶν κοινωνικῶν ἀποτελοῦσι τὰς βάσεις τῆς πρόοδου αὐτῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως.

Ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐργασίᾳ τῶν κοινωνικῶν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἐπίσης ν' ἀναγνωρίσωμεν τὸν καθολικὸν ταῦτον κανόνα. Τὰ σημερινὰ αὐτῶν ὄργανα, οἱ παράγοντες τῆς ἐργασίας αὐτῶν διαφέρουσιν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τῶν τοῦ παρελθόντος. Ὅποση ἀλλοίωσις ἐπῆλθεν, ὅποσαι μεταβολαὶ καὶ ἐπαναστάσεις ἐτελέσθησαν ἐν τῇ γεωργίᾳ, ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ἐν τῇ οἰκονομικῇ συλλήθδην ἐργασίᾳ τῶν λαῶν, ἀπὸ τῆς λιθίνης ἐποχῆς, ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν τρωγλοδυτῶν, ἀπὸ τοῦ ἀρότρου τοῦ Ἡσιόδου καὶ τῶν πρώτων στοιχείων τῆς βιομηχανικῆς ἐργασίας, δι' ἧς κατῴρθου ὁ ἄνθρωπος πενιχρότατα καὶ εὐτελέστατα νὰ περιβάλλῃ τὰ ἐκ τοῦ φύγους καὶ τῶν κακουχιῶν κατεσκληρότα αὐτοῦ μέλη, μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος, καθ' ὃν ἐπετελέσθησαν τὰ μέγιστα τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τὴν κατακτητικὴν καὶ νικηφόρον κατὰ τῆς φύσεως ἐνέργειαν τοῦ ἄνθρακος, τοῦ σιδήρου, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, πάντων ἐκείνων τῶν τρόπων, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος, τῇ ἐνεργείᾳ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπεδούλωσε καὶ καυπέταξεν αὐτὴν τὴν φύσιν, ἧς ἀπὸ τοσοῦτων αἰῶνων ἴτο δοῦλος καὶ ἄθυρμα! Ἡ πραγματικὴ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τὰς τοιαύτας κοινωνικὰς συνθήκας ἐτελέσθη, ἂν δὲ σήμερον περιῆλθεν εἰς ὑπέροχον ὅπως δῆποτε σημεῖον, ὀφείλει τοῦτο πρωτίστως εἰς τὴν ἰδίαν ἐργασίαν.

Ἡ ἐργασία εἶνε ὁ Ἐφέστιος θεὸς τῆς κοινωνικῆς εὐδαιμονίας, ὁ ἀποκλειστικὸς παράγων τῆς ἀνθρωπίνης πρόοδου. Κατὰ

τούς βαρβάρους αἰῶνας τῆς ἱστορίας, ὑπὸ τὸ κράτος ἀπίμου κοι-
νωνικῆς ἰσότητος, ἐν τῇ διαίρεσει τῶν ἀνθρώπων εἰς ἄργον-
τας καὶ εἰς ὑποζύγια, εἰς πρόσωπα καὶ εἰς πράγματα, ἢ το ὑ-
νατὸν ἢ ἐργασία, νὰ θεωρῆται κατατηραμένη παρὰ θεοῦ καὶ παρ'
ἀνθρώπων. Οὐδαμοῦ εὐρίσκει ἐκτίμησιν καὶ δικαιοσύνην.

Ἐν τινι τῶν Εὐγενεστάτων τῶν αἰώνων ἐκείνων ἱερῶν βιβλίων,
τῇ παλαιᾷ Γραφῇ, ὁ θεὸς καταρῶται τὸν ἄνθρωπον καὶ ἡ φο-
βρωτέρα κατ' αὐτοῦ κατὰρα εἶνε νὰ φύγῃ τὸν ἄρτον τοῦ ἐν
ἰδρωτί τοῦ προσώπου. Ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ἐν αὐτῇ
τῇ Ἑλλάδι καὶ Ῥώμῃ, ὁ ἐργάτης, ὁ ἀποχειροβίωτος, ὁ ἐν ἰδρωτί
τοῦ προσώπου τὸν ἄρτον πορίζομενος, εἶνε ὁ ἀποδιομοιπκῆς τρύ-
χος τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. Κατ' αὐτὸν τὸν χριστιανικὸν Μέσον
αἰῶνα, ὑπὸ τὰ πνεύσαντα ρεύματα τῆς κοινωνικῆς τῶν ἀνθρώ-
πων ἰσότητος, ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν τιμαριωτικῶν ἰδεῶν, ἡ ἐργασία
εἶνε ὁ κλῆρος τῶν ἀποκλήρων τάξεων. Ἐν τῷ κοινωνικῷ ὀργα-
νισμῷ διαγράφονται εἰσέτι οἱ ἀπαίσιτοι ἐκείνοι κύκλοι, ἐν οἷς τα-
λαιπωροῦνται κοινωνικοὶ κατὰδικοι, οἱ proletarii τῆς ἱστορίας, οἱ
εἰς ἐργασίαν προωρισμένοι. Οὕτως ἡ ἐργασία διετέλεσε περιφρο-
νημένη καὶ ἐστιγματισμένη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀπὸ τῶν
ἀρχαιστῶτων χρόνων τῆς ἱστορίας μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος.

Ἀλλὰ τὸ δόγμα τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος εἶνε ὁ καρπὸς τῶν
νεωτέρων χρόνων. Εὐγενῆς καὶ ὑψηλόφρων ἐν ἀμίλλῃ καὶ ἐργα-
σίᾳ, ἀναπτύσσει ἡ κοινωνία τὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς αὐτῆς δυνά-
μεις ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνος. Ὁ ἄνθρωπος
ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου ἀγωνιζόμενος, παλαιῶν, ἐργαζό-
μενος· οὕτως ὁ κλῆρος του. Καθ' ὅσον καταπίπτουσιν ὑπὸ τὴν
ἀρνησιν τῶν νεωτέρων ἰδεῶν τὰ προχώματα τοῦ παρελθόντος,
τὰ τέως διαχωρίζοντα ἀπ' ἀλλήλων τὰς κοινωνικὰς τάξεις, κατὰ
τοσοῦτον ἡ ἐργασία κτᾶται μείζον καὶ ἰσχυρότερον κράτος ἐπὶ
τῆς κοινωνικῆς διοργανώσεως. Ἄν μία τῶν βάσεων τῆς ἐνεστῶ-
σης ἱστορικῆς τάξεως εἶνε ἡ ἰσότης, ἡ ἰσότης αὕτη οὐδαμοῦ εὔρε
μείζονα ὑποστήριξιν, ὅσον ἐν τῇ ἐργασίᾳ.

Ἡ ἐργασία εἶνε ἀφετηρία τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας καὶ ἁρ-
μονίας, αὕτη ἤρε τοὺς φραγμούς, τοὺς διαχωρίζοντας τὰς φυλάς,
τὰ ἔθνη, τὰ γένη. Ὁ νεώτερος πολιτισμὸς μετὰ τῶν κατακτήσεων
αὐτοῦ καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ εἶνε τὸ τέκνον τῆς
συλλήθδην ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων, ἐν πνεύματι ἰσότητος καὶ
αὐτονομίας διεξαγόντων τὸν κοινὸν ἀγῶνα τῆς ἐργασίας καὶ τῆς
προόδου.

Ἄλλ' ὅπως δὲν δύναται νὰ ἐξαιρεθῇ ἀπὸ τῆς ἐπιβαλλομένης
ταύτης ἐργασίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους αὕτη ἢ ἐκείνη ἢ φυλή,

ούτιω δὲν δύναται νὰ ἐξαίρεθῇ ἐν συνόλῳ αὐτῇ ἢ ἐκείνῃ ἡ μερὶς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ ἀνθρώπος, ὡς σύνολον, ὡς ἐνιαῖος μικρόκοσμος, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δύο ἀντιθέσεων, τῶν ἀλλήλας συμπληρουσῶν ἐν τῇ κοινῇ ἐργασίᾳ, τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος. Ἐξ ἀμφοτέρων τούτων τελειοῦται ἡ ἀνθρωπίνη σύνθεσις. Ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐργασίᾳ καὶ οἰκονομίᾳ ἀμφοτέρω τὰ γένη εἶνε σκοποί, ἀλλὰ καὶ παράγοντες. Ἄν ὁ ἠθικὸς κόσμος βασιίζεται ἐπὶ τῆς συνθέτου ταύτης ἐργασίας καὶ ἐνότητος, καὶ ὁ οἰκονομικὸς κόσμος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ νὰ λειτουργήσῃ προσηκόντως ἄνευ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης, ἐνιαίας κατ' οὐσίαν, συνεργασίας.

Ἐν εὐκόσμῳ οἰκονομικῇ κοινωνίᾳ ἡ γυνὴ κέκτηται ἐπομένως καὶ τὸ καθῆκόν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἀναπτύξῃ τὰς παραγωγικὰς αὐτῆς κατὰ τὸ ἐνὸν δυνάμεις. Ἄν ἱστορικῆ τις κοινωνία ἀποστερῇ αὐτὴν τοῦ δικαιώματος τούτου, ἐνεκὰ τυφλώσεως, διακαίουται αὐτὴ νὰ τὸ διεκδικήσῃ. Ἀστόλως δὲ καὶ πλημμυελῶς κοινωνία τις ἐπιδιώκει τὸν σκοπὸν αὐτῆς, παραγνωρίζουσα τὴν οἰκονομικὴν τῆς γυναικὸς σημασίαν καὶ δυνάμιν, ἀποκλείουσα αὐτὴν πάσης ἐργασίας, περιορίζουσα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀδύτιο κατὰ γαυτικὸν φυτόν, ἀληθῶς φυτοβιοῦν, ἐλάχιστα συμβάλλον ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι τῆς ἱστορικῆς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων.

Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ μοῖρα τῆς γυναικὸς ἀπὸ τῶν παλαιότων χρόνων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους; Ἴδου ἡ Ἀνατολή, φυσικὴ πατρίς τῆς Ἀστάρτης, ἐγωϊστικῆ, ἀκόλαστος, μηδὲν ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ ἐκτὸς τοῦ ἀνδρὸς γινώσκουσα, ὑβρίζουσα τὴν παρθένον, τὴν σύζυγον, τὴν μητέρα, τὴν θυγατέρα. Θεωροῦσα αὐτὰς κατωτέρας ὑπὸ πᾶσαν ἐννοίαν καὶ τοῦ τελευταίου μωροῦ ἄρρενος. Ἐν τοῖς νόμοις τοῦ Μανουῦ, τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Ζωροάστρου, ἐν ἀπάσαις ταῖς θρησκευτικαῖς καὶ κοινωνικαῖς ἀποκαλύψεσι τῶν προφητῶν αὐτῶν, ἡ κατὰρα βαρύνει ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς μοίρας τῆς γυναικὸς εἶνε ἡ παιδίσκη, ἡ παλλακίς, ἡ θεραπαινίς τοῦ ἀνδρὸς κατὰ πρῶτον, εἶτα δὲ ἡ σύζυγος. Ἴδου ἡ Ἑλλάς, ἡ ἐν τῇ προόδῳ τῶν χρόνων, ὑπὸ τὴν ἐπίπνοιαν εὐγενεστέρων ἰδεῶν δημιουργήσασα τὰ ἰδεωδέστατα ἐκεῖνα ποιητικὰ ὄντα, τὰς Μούσας, τὴν Ἀθηνᾶν, τὰς Χάριτας. Ἐν τῇ θετικῇ κοινωνικῇ τάξει ἀγνοεῖ καὶ αὐτὴ ἐπίσης τὴν ἰσότητά ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἐν δὲ τῇ οἰκονομικῇ αὐτῆς ὀργανισμῷ διαβιβρωσκόμενη ὑπὸ τοῦ σάρακος τῆς δουλείας, οὔτε σκέπτεται νὰ χρησιμοποίησῃ τὴν γυναῖκα, ἀφοῦ ἀρνεῖται, πρὸς ὄλεθρον ἑαυτῆς ἐπὶ τέλος, νὰ χρησιμοποίησῃ τὸν ἐλεύθερον πολίτην. Ἄν ποτὲ γυνὴ τις, λαμβάνουσα τῆς ἑαυτῆς φύσεως συνείδησιν, ἀποπειραθῇ νὰ ὑπερπηδῆσῃ τὰ κοινωνικὰ ἐσκαμμένα, στιγματίζεται ὡς ἀκόλαστος, ἀποκηρύττεται ὡς διε-

φθαρμένη, ταξινομεῖται ἐν τῇ κοινωνικῇ τάξει ὡς ἑταῖρα, καὶ δὲν σφύζουσιν αὐτὴν τῆς μοιραίας καταδίκης οὔτε ἡ ὑψηλὴ ποιητικὴ ἔμπνευσις τῆς Σαπφούς, οὔτε ἡ βαθεῖα πολιτικὴ ἐμβρίθεια τῆς Ἀσπασίας. Μετὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ Ρώμη περιορίζει ἐπίσης τὴν γυναῖκα ἐντὸς τοῦ ἀσύλου τοῦ οἴκου· τιμᾷ αὐτὴν, ἀλλὰ θεωρεῖ πάντοτε κατωτέραν τοῦ ἀνδρός, ἤττονα αὐτοῦ κατὰ τὰ οἰκογενειακὰ καὶ τὰ ἄστικα δόγματα. Μόνη ἡ Γερμανία, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἱστοικοῦ πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ, περιβάλλει διὰ μυστικοῦ πέπλου γοητείας τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ πάλιν περιορίζει αὐτὴν φυτοβολοῦσαν ἐν τῷ θερμοκηπίῳ τοῦ οἴκου. ἤκιστα συμβάλλουσιν δὲ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς κοινωνίας. Παρὰ τοῖς ποικίλοις τούτοις πολιτισμοῖς τῆς ἱστορίας τιμᾶται μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἡ γυνή, ἀλλ' αἰετοῦτε θεωρεῖται κατώτερον μέλος τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Κατ' οὐσίαν εἶνε ἐπιβλαβὲς καὶ ἐπιζήμιον· φθείρει μόνον, καταναλίσκει ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ· ἀλλ' οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον εἰσφέρει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐργασίαν τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ.

Κατὰ τοὺς παρωχημένους τούτους αἰῶνας τῆς ἱστορίας ἡ κοινωνικὴ οἰκονομία τῶν λαῶν διετέλει ἐντὸς τῶν σπαργάνων βρεφικῆς καταστάσεως. Οἱ οἰκονομικοὶ παράγοντες τῶν κοινωνιῶν δὲν εἶχον ἀφετηρίαν τὴν ἀνθρωπίνην ἰσότητα, ἀλλὰ τὴν πλήρη ἀδικίαν καὶ ἐν τῇ παραγωγῇ καὶ ἐν τῇ καταναλώσει τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Ἡ δὲ τοικύτη πλημμελὴς κατάστασις ἐπέδρα ὀλεθρίως ἐπὶ σύμπαντος τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Τινὲς μὲν τῶν κοινωνικῶν τάξεων κατεδικάζοντο εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐργασίαν καὶ παραγωγὴν, ὑπὸ τὸν τύπον τῆς χειραφεσίας τηρουμένης τῆς ἀκροτάτης δουλείας, τινὲς δὲ εἰς τὴν νωχέλειαν, τὴν ἀπραγμοσύνην, τὴν κατανώλωσιν. Ἡ ἀδικος αὕτη καὶ μεροληπτικὴ τάξις ἐξέλιπε κατὰ τὸ μᾶλλον διὰ τῆς ἐμφανείας νέας ἱστορικῆς καὶ κοινωνικῆς περιόδου, βασιζομένης ἐπὶ τῆς ἁρμονικῆς κοινότητος καὶ ἀλληλεγγύης κοινωνικῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων, παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως.

Δικαίως ἡ νέα αὕτη κοινωνικὴ περίοδος, ἡ ἀργαμένη ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου, ὁσημέραι δ' ἐπεκτεινομένη ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν, ἐκλήθη βιομηχανικὴ. Τίς θὰ τῇ ἀρνηθῇ τὴν ἀλήθειαν τῆς προσηγορίας ταύτης; Ἡ νέα κοινωνικὴ τάξις οὔτ' ἐπὶ τοῦ δικαίου τῆς κατακτήσεως ἐρεῖδεται, οὔτ' ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀποκαλύψεως, οὔτ' ἐπὶ ἑτέρας μεταφυσικῆς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συλλήψεως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐργασίας καὶ τῆς βιομηχανίας πάντων τῶν ἀνθρώπων. Τὰ ἱστορικὰ προνόμια τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀδικίας ὁσημέραι

ἐκλείπουσιν, ἀποκαθίσταται δὲ ἡ προσήκουσα ἀναλογία μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἐκάστου δικαιουμένου, συμφώνως τῇ ἰδιοφυίᾳ αὐτοῦ καὶ ἰκανότητι, ἐπὶ τῆς ἐργασίας, καὶ ἐπομένως ἐπὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως.

Ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ κεῖται τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα τῆς κοινωνίας τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος καὶ τῶν μετ' αὐτὴν γενεῶν, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐπίσης τὸ ἠθικόν, τὸ ἱστορικὸν πρόβλημα τῆς κοινωνίας τοῦ μέλλοντος.

Δύναται ἡ ὀφείλει νὰ ἐξαιρεθῇ ἡ γυνὴ ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ τούτου κανόνος; Ἐν τῇ οἰκονομικῇ καὶ πλουτοπαραγωγῇ ἐργασία εἶνε προσήκον καὶ δίκαιον νὰ κηρυχθῇ αὕτη καταναλωτικὴ μόνον δυνάμις, οὐχὶ δὲ καὶ οἰκονομικὸς παράγων; Καὶ ἐν τοιαύτῃ περὶπτώσει ἡ κοινωνία δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ, μὴ δημιουργοῦσα τὸ προσήκον ἰσοζύγιον μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἐργασίας καὶ ἀπολαύσεως; Ἐν τούτῳ κεῖται τὸ πρόβλημα τῆς γυναικός, ὡς κοινωνικοῦ παράγοντος, φυσικοῦ, ἠθικοῦ, οἰκονομικοῦ, ἀλλ' ἅμα καὶ τὸ πρόβλημα τῆς νέας οἰκονομικῆς τῶν λαῶν τάξεως.

Εἶνε ἀναντίρρητον, ἐκ τῶν ὑστέρων πιστούμενον, ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ ἀνδρός, ὅσον καὶ ἂν βοηθῆται σήμερον διὰ τῶν μηχανικῶν ὀργάνων, οὐκ ἐπαρκεῖ πρὸς οἰκονομικὴν συντήρησιν τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν δύο φύλων. Κατὰ τὸ ἀρχαῖον κοινωνικὸν καθεστῶς, ὑπὸ διαφόρους οἰκονομικὰς συνθήκας, ἡ γυνὴ ἀπεκλείετο πάσης κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον παραγωγικῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἐπίσης διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῆς ἦσαν ἐλάχιστα καὶ περιορισμένα. Ὁ μέγας ἐν τῇ κοινωνίᾳ παραγωγὸς καὶ καταναλωτὴς ἦτο ὁ ἀνὴρ, ἡ δὲ γυνὴ διετέλει τέλεον ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρτημένη, ὄργανον τῶν ὀρέξεών του. Σήμερον οἱ κοινωνικοὶ οὗτοι ὅροι ἠλλοιώθησαν ὅπως δῆποτε· ἡ γυνὴ κατέλαθε κρείττονα θέσιν τῆς ἐν τῷ παρελθόντι· ἐκτήσατο δὲ δικαιώματα ὧν ἐστερεῖτο ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ. Ἀλλ' ἀκριβοῦς τούτου ἕνεκα ὀφείλει νὰ συμβάλῃ κατὰ τὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς αὐτῆς δυνάμεις εἰς τὴν καθ' ὅλου λειτουργίαν τοῦ οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς κοινωνίας. Ἐντεῦθεν ἡ πρόσληψις τῶν γυναικῶν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς ὑπηρεσίας, εἰς ἃς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ. Ἡ γυνὴ καταναλίσκουσα, δαπανῶσα, σπαταλῶσα, καθῆκον ἔχει καὶ νὰ παραγάγῃ, προσφέρουσα εἰς τὸ οἰκονομικὸν ἰσοζύγιον τῆς κοινωνίας.

Ἡ ἀληθὴς χειραφεσία τῆς γυναικός ἔγκειται ἐν τῇ οἰκονομικῇ ταύτῃ συμβολῇ, ἣν ἀναλαμβάνει πρὸς συντήρησιν τῶν δυνάμεων τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἡ

Ἡ γυνὴ ἀντιπροσωπεύει περίπου τὸ ἥμισυ κατ' ἀριθμὸν. Ἀλλὰ τί οἰκονομικῶς προσφέρει πρὸς συντήρησιν τοῦ συνόλου τούτου ; Ἀρκοῦσι μόνον αἱ οἰκιακαὶ αὐτῆς ὑπηρεσίαι ;

Βεβαίως ὄχι.

Δὲν διανοοῦμαι ν' ἀρνηθῶ καὶ κατ' ἐλάχιστον τὴν τε ἠθικὴν καὶ οἰκονομικὴν σημασίαν τῆς Γυναίκος ἐν τῷ οἴκῳ. Ἡ γυνὴ, παιδαγωγός, ἀντιπροσωπεύει μίαν τῶν ὑψίστων ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπότητος. Αὐτὴ ἡ φύσις ἐδημιούργησεν αὐτὴν πρὸς τὴν ἀποστολὴν ταύτην, δι' ἣν ὁ ἀνὴρ κρίνεται ἀνίκανος. Τὰς εὐγενεστάτας τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τὸ τέκνον λαμβάνει διὰ τῆς ἀνατροφῆς παρὰ τῆς μητρός. Αὕτη ἐμπνέει εἰς αὐτὸ τὰ συμπληρώματα τῶν αἰσθημάτων, τὴν στοργὴν, τὴν ἀφοσίωσιν, τὸν ἔρωτα πρὸς πᾶν ὅ,τι γενναῖον καὶ ὑψηλόν. Οἱ πλεῖστοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ὀφείλουσι τὰς ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν ἐκδηλωθείσας ἀρετὰς εἰς τὴν μητέρα των. Ἐν γένει ἄνευ τῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς ἢ κοινωνικῆς, ἢ ἀστικῆς, ἢ πολιτικῆς ἀνατροφῆς ἦθελον εἶναι ἀτελεῖς καὶ ἐπιλήψιοι. Ἀλλ' ἄνευ τῆς γυναικῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς ἦτο ἀδύνατος. Καὶ ἐντεῦθεν ἡ δόξα ἐκείνων, οἵτινες κηρύττουσιν, ὅτι ἡ μόνη ἀποστολὴ τῆς γυναικῆς εἶνε ἢ ἐν τῷ οἴκῳ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων ἢ συντήρησις αὐτοῦ, τὰ δὲ ἔξω τοῦ οἴκου ὀφείλουσι νὰ μένωσιν ἀνατεθειμένα τῷ ἀνδρὶ καθ' ὁλοκληρίαν.

Ἀναντιρρήτως ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς γυναικῆς ὑποστηρίζεται ἡ δόξα, ὅτι ἡ γυνὴ ἀποστολὴν ἔχει τὴν ἐν τῷ οἴκῳ διαμονήν, τὴν συντήρησιν αὐτοῦ καὶ θεραπείαν. Ἀλλ' ἐν τῷ εὐρυτέρῳ ἱστολογισμῷ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας ἡ τοιαύτη ὑπηρεσία τῆς γυναικῆς προφανῶς φέρει ἀνισότητα παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Ἡ γυνὴ μένει ὀφειλέτις ἀπέναντι τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνδρός, ἣτις παρουσιάζεται μείζων. Καὶ ἂν μὲν ἐξήρκει ἡ οἰκονομικὴ παραγωγὴ τοῦ ἀνδρός πρὸς συντήρησιν τοῦ οἴκου, δὲν παρίστατο ἀνάγκη τῆς ἐργασίας τῆς γυναικῆς. Ἐν τῷ συνεταιρισμῷ πρὸς θεμελίωσιν τοῦ οἴκου, τὰ καταβαλλόμενα κεφάλαια δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἴνε παντελῶς τὰ αὐτά, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας ἀμφοτέρων. Ὁ συνεταιρισμὸς οὗτος κατὰ πρῶτον λόγον εἶνε ἠθικός, οἰκονομικός δὲ κατὰ δεύτερον. Ἀλλ' ὅτε δὲν ἐπαρκεῖ ὁ ἀνὴρ μόνος εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ οἴκου, καλεῖται ἡ γυνὴ νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς πρὸς ἀποφυγὴν οἰκογενειακῶν, καὶ ἐπομένως κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Ἡ γυνὴ οὕτω παύει πλέον διεκδικοῦσα τὴν ἱεράν ἐκείνην ἀποστολὴν, ἣν ἀπονέμουσιν αὐτῷ οἱ ἐνθουσιώδεις ὑμνηταὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ οἴκου, οἱ στέργοντες αὐτὴν

ἐν τῷ βίῳ Ἐστιάζου τῶν βιωμῶν καὶ ἐστιῶν. Καθίσταται καὶ αὕτη μετὰ τοῦ ἀνδρός χρήσιμος παράγων ἐν τῇ οἰκονομικῇ λειτουργίᾳ τῆς κοινωνίας. Δὲν ἀρνοῦμαι, ὅτι ὑπὸ τινος ἐπόψεως ἐκλείπει οὕτως ἡ ποίησις τῆς γυναικός, ἡ γοητεία αὐτῆς. Κατέρχεται καὶ αὕτη εἰς τὸν πεζὸν κόσμον τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος. Ἡ γυνὴ δὲν εἶνε πλέον ἢ μυστικὴ ἐκείνη παρθένος τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης, μακρὰν τῶν βεβήλων ὁμιλιῶν τοῦ ἀνδρός διαμένουσα, ἀλλ' ἀρρενωπὴ ὑπαρξίς, ὁρῶσα, ἐργαζομένη, ἀγωνιζομένη ἐν ἴσῃ μετὰ τοῦ ἀνδρός μοίρα, ἀλλὰ καὶ διεκδικήσει τῶν προσήκόντων αὐτῇ δικαίων. Τὰ καφάσια τοῦ ἀνατολικοῦ γυναικωνίτου, τοῦ συμβόλου τούτου τῆς νωχελείας καὶ ἀπραγμοσύνης τῆς γυναικός, καταπίπτουσιν ὁσήμεραι ὑπὸ τὴν πνοήν τῆς ἰσότητος καὶ αὐτονομίας, δι' ἣν αὕτη περιεβλήθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους. Ἡ γυνὴ εἶνε πράγματι καὶ δύναται νὰ καταστῇ ἐπωφελέστατος οἰκονομικὸς συντελεστής ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐργασίᾳ. Μόνον ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ἐργαζομένη καὶ ὁρῶσα, ἀπολαύει ἀληθοῦς ἰσότητος, οὐ μόνον ἐξ ἀντικειμένου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑποκειμένου, καθισταμένη οὐσιωδέστατος παράγων τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας.

Ἡ διὰ τῆς ἐργασίας χειραφέτησις τῆς γυναικός, ἡ ἀνύψωσις εἰς τὴν προσήκουσαν περιωπήν, ἔσται ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων μελημάτων τῶν μεθ' ἡμᾶς γενεῶν. Ἐν τῇ βιομηχανικῇ ταύτῃ περιόδῳ τῆς ἱστορίας, καθ' ἣν ἡ ἐργασία εἶνε τὸ α καὶ τὸ ω τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν πρωταγωνιστεῖ ἐν ἀπύσαις ταῖς σχέσεσι τοῦ βίου ὁ ἐργάτης ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ἡ ἐργασία τῆς γυναικός εἶνε ἐκ τῶν ἀναποφεύκτων στοιχείων πρὸς συντήρησιν καὶ κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας ἀνεπτύχθησαν κοινωνικαὶ ἀνάγκαι, περὶ ἧν οὐδεμίαν εἶχον ἔννοιαν αἱ παλαιότεραι γενεαί. Ἀλλ' αἱ ἀνάγκαι αὗται δὲν εἶνε δυνατόν νὰ θεραπευθῶσιν ἄλλως, ἢ διὰ τῆς κοινῆς ἐργασίας ἀνδρός καὶ γυναικός. Ἡ γυνὴ οὕτω καλεῖται νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἀσύλου τοῦ οἴκου ἀλλ' ἐν τῇ πλήρει συνειδήσει, ὅτι διὰ τῆς ἐξόδου ταύτης μεγάλας προσφέρει ὑπηρεσίας εἰς τὸν σκοπὸν, πρὸς ὃν, ὅτε ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ, ἀποβλέπουσιν.

Διὰ τῆς ἐργασίας ἡ γυνὴ θέλει λύσει τὸ κοινωνικὸν αὐτῆς πρόβλημα, λαμβάνουσα τὰ προσήκοντα τῇ φύσει αὐτῆς καὶ τῷ ὁργανισμῷ ἠθικὰ δικαιώματα. Ἡ ἐργασία θέλει ἐνισχύσει κατὰ πρῶτον λόγον τὸν φυσικὸν αὐτῆς ὁργανισμόν, κραταιοῦσα τὰς σωματικὰς δυνάμεις, μετὰ ταῦτα δὲ θέλει ἐπιδράσει ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς φύσεως. Διότι ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι ἐν

τῷ βίῳ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων ἢ ἰσχύς τοῦ σώματος εἶνε ἅμα καὶ ἰσχύς τοῦ πνεύματος, ὅτε πρὸς τοῦτο λειτουργοῦσιν αἱ ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιβαλλόμεναι παιδαγωγικαὶ συνθήκαι τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶδον ποτὲ ἐν τινὶ μουσεῖῳ τῆς Εὐρώπης θαυμάσιον πίνακα, ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Γραφικῆς, τοῦ Βελασκέζ ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἄξιον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ ἐξοχώτατα τοῦ Μουρίλλου ἔργα. Παρίστησι ποικίλον σύμπλεγμα γυναικῶν, ἐξ ἐκείνων τῶν ὄντων, ἅτινα εἶνε προωρισμένα νὰ ἐκδιάζωσι τὸν ἔρωτα, νὰ προκαλῶσι τὴν ψυχὴν καὶ τοῦ θετικωτάτου τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰς τολμηροτάτας χιμαίρας καὶ ὄνειροπολίας. Νομίζει τις, ὅτι ἔχει πρὸ αὐτοῦ γοητευτικὸν θερμοκήπιον, ἐν τῷ ὁποίῳ οἶονεὶ φυτοδίδουσι τὰ θελκτικὰ ἐκεῖνα ρόδα ἀνατολικοῦ παραδείσου. Ὁ ποιητῆς δύναται νὰ ἀρυσθῇ ἐκ τῆς εἰκόνος ταύτης μίαν τῶν γλυκυτάτων αὐτοῦ ἐμπνεύσεων. Ἄλλ' ὁ θετικὸς ἀνὴρ, ὁ ἠθικολόγος, ὁ ἐξετάζων τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, ὁποῖον πόρισμα θέλει σχηματίσει; Ὅποια εἶνε ἡ κοινωνικὴ ἐνέργεια τῶν γυναικῶν ἐκείνων; Οὐδέν, ἢ νωχέλεια, ἢ ἀπραγμοσύνη, ὁ ἔρως, αἱ ἀπολαύσεις τῶν αἰσθήσεων. Διότι ἡ ἀεργία ἀποχαυνοῖ τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ἐκ τῆς ἀποχαυνώσεως δὲ ταύτης διεγείρονται ἐν τῇ ψυχῇ αἰσθήματα, πρὸς οὐδὲν χρήσιμα, συντελοῦντα δ' εἰς τὴν ἔκλυσιν μόνον τῶν ἠθικῶν ἐκείνων δεσμῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ πολιτικὴ κοινωνία. Ἐπὶ τοῦ πίνακος ἐκείνου ἡ γυνὴ εἶνε παράσιτον κοινωνικὸν φυτόν, ἐν ἐνεργείᾳ ἢ μέλλουσα ἑταίρα, οὐδὲν ἢ τὴν ἡδονὴν διαλογιζομένη, ἀπορροφωμένη ὑπὸ τῶν βαθυτάτων ρεμβασμῶν, φθισικὴ μᾶλλον ἢ ζωντανή· ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς εἶνε ἀπεικονισμένος ὁ θάνατος τῆς καχεξίας καὶ τῆς νωθρότητος.

Ἄλλ' ἐὰν ἐπιθυμεῖς, ἀναγνώστα ἢ ἀναγνώστρια, ν' ἀποζημιωθῆς μετὰ τὰς ἐντυπώσεις, ἃς διεγείρει παρὰ σοὶ ἴσως ἡ θέα τοῦ ἀνατολικοῦ τούτου γυναικείου θερμοκηπίου, ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες μαραίνονται ταχύτερον τῶν ρόδων, εἰσελθε ἐντὸς παρακειμένης αἰθούσης ἀριστουργημάτων τῆς φλαμανδικῆς τέχνης. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Φλαμανδοῦ δὲν φαίνεται ἐκ πρώτης ἀπόψεως τοσοῦτον ἄθρᾶ καὶ ἰδεώδης, μυστικὴ καὶ λεπτοφυῆς, ὅσον ἡ ἐμπνευσις Ἰταλοῦ ἢ Ἰσπανοῦ, τῆς Σχολῆς τοῦ Ραφαήλου, ἢ τοῦ Μουρίλλου. Ἡ γυνὴ τῆς τέχνης ταύτης δὲν σε προσελκύει μετὰ τῆς αὐτῆς γοητείας, μεθ' ἧς ἡ γυνὴ τοῦ Βελασκέζ. Ὠραία, στιβαρά, ἀρρενωποῦς ἔχουσα χαρακτῆρας κόρη, παρουσιάζεται ἐν μέσῳ πληθούσης ὀλλανδικῆς ἀγορᾶς (Kermesse)· φέρει τὰ ἴχνη τῆς

ζωῆς, τῆς δραστηριότητος, τῆς ἐνεργείας. Ἡ ἐργασία, ἥς δι-
τελεῖ ἰέρεια, εἶπεν αὐτῇ: "Ἔσο εὐλογημένη.

Ποία ἐκ τῶν δύο τούτων γυναικῶν εἶνε ἡ ἀληθῆς γυνή, ὡς μέλος τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ὡς παράγων τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας; Ἐκείνη, ἣτις θέλει καταστῆ ἀσπληρὰ κόρη, καὶ μή-
τηρ, πιστὴ σύζυγος, ἀφωσιωμένη ἀδελφῆ, ἀκατάβλητος εὐεργέ-
τις τῆς κοινωνικῆς προσόδου; Οὐχὶ βεβαίως ἡ ἀβρὰ καὶ ἡδυ-
παθῆς νεῦνις τοῦ Ἰσπανικοῦ πίνακος, φυσικὴ καὶ ἀναμιμική,
ἀλλ' ἡ εὐρωστος καὶ ἰσχυρὰ κόρη τῆς ὀλλανδικῆς πανηγύρεως.
Διότι ἡ γυνή δεν εἶνε προωρισμένη μόνον νὰ ζῇ ἐν τῷ μεμονω-
μένῳ καὶ ἀπροσπελάστῳ γυναικωνίτῳ τοῦ οἴκου, ἀλλ' ὡς μέλος
τῆς κοινωνίας καθήκον ἔχει καὶ δικαίωμα ἐπίσης νὰ προσφέρῃ
τὸν φῶρον τῆς ἐργασίας αὐτῶν καὶ τῆς δραστηριότητος ἐν τῇ
κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ.

Ἡ ἀνάμια τοῦ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ, ἀναπόφευκτον ἀποτελε-
σμα τῆς σωματικῆς ἀπραγμοσύνης καὶ νωχελείας τῆς γυναικὸς
καθ' ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ βίου, θέλει προκαλέσει τὴν ἠθικὴν ἀ-
τονίαν καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων. Φυσικῶς ἐξησθενημένη
καὶ στεῖρα ἡ γυνή, εἶνε ἠθικῶς νωθρὰ, κοινωνικῶς ἄχρηστος,
οἰκονομικῶς ἐπιζήμιος. Ἡ μελέτη τοῦ βίου τῶν ποικίλων κοινω-
νικῶν ομάδων ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τοῦ ἀνθρωπίνου βίου μαρ-
τυρεῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ δόγματος τούτου, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ
ὁποίου ἡ κοινωνία εἶνε φυσικῶς καὶ ἠθικῶς γωλή καὶ ἐτερόζυξ,
τοῦ ἐνὸς ἡμίσεως αὐτῆς ἀδυνατοῦντος νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ὑπὸ τῶν
κοινωνικῶν ἀναγκῶν ἀνατεθειμένα αὐτῷ ποικίλα καθήκοντα.

Ἀφ' ἧς στιγμῆς λειτουργεῖ ἡ ἱστορία, τουτέστιν ἐνσυνείδητός
τις κατὰστασις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ γυνή παρουσιάζεται συνήθως
ὑπὸ τὰς δύο ταύτας διακεκριμένας λέξεις: ὡς θεραπαινὶς τοῦ
ἀνδρός, ἢ ὡς ἐταῖρα αὐτοῦ. "Ὅτε ἐν τισὶ κοινωνικαῖς περιόδοις
ἡ γυνή κέκτηται δικαιώματά τινα ἰσότητος καὶ αὐτονομίας πρὸ
τοῦ ἀνδρός, τὰ δικαιώματα ταῦτα καταλήγουσιν εἰς τινα ἐξα-
χρείωσιν τοῦ γυναικείου φύλου, ἥς θλιβερὰν εἰκόνα παρουσιάζ-
ουσιν αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, καὶ ἦν ὁ
Προυντὼν, ταραχθεὶς ἐκ τινῶν φαινομένων τῆς ἐποχῆς του, ἀπε-
κάλεσε πρὸ τινῶν ἐτῶν διὰ τοῦ χαρακτηρίζοντος αὐτὸν κυνισμοῦ
ἐν τῇ ἐκφράσει *Πορνοκρατία*ν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Μὴ
τούτου τυγχάνοντος ἡ γυνή περιορίζεται ἐν τῷ οἴκῳ ὡς ἐπιπλον
αὐτοῦ παρὰ τοῖς εὐποροῦσιν, ὡς θεραπαινὶς παρὰ τοῖς μὴ τοιοῦ-
τοις. Ἐν τοιαύτῃ ταπεινωτικῇ καταστάσει διατελοῦσα, λαμβάνει
μόνον μέρος εἰς τὴν ἀνατροφήν τῶν τέκνων, ἀλλ' ἤκιστα δρᾷ ἐν
τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ. Ἡ ὑποτιθεμένη ἐργασία αὐτῆς εἶνε εὐ-

τελής καὶ ἀσήμαντος ἐνώπιον τῶν μεγάλων οικονομικῶν ἀναγκῶν καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ οἴκου. Ἡ ἐργασία τοῦ ἀνδρὸς εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ μόνη εἰς τὰς πολυειδεῖς ἀνάγκας, ἃς προκαλεῖ κατ' ἀνάγκην ὁ πολυσύνθετος βίος τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν. Ἐντεῦθεν αἱ ἀναφυόμεναι οἰκογενειακαὶ δυσγέρονται καὶ στενοχωρία, αἵτινες ἀδύνατον νὰ θεραπευθῶσιν ἄνευ τῆς πτώσεως τῆς γυναικός, τῆς διαλύσεως τῆς οἰκογενείας, τῆς ἐκτροπῆς τῆς κοινωνίας. Ἡ μὴ ἐπαρκὴς ἐργασία ἀναπτύσσει τὴν πενίαν. Ἐν δὲ ταῖς πεπολιτισμέναις κοινωνίαις αὕτη εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ μήτηρ ἠθικῆς ἀποκαρτερήσεως καὶ ἀπελπισίας, συνεπεία τῆς ἐλλείψεως τροφῆς καὶ συντηρήσεως. Ἡ ἐλλείψις ἄρτου εἶνε μίαν τῶν μεγίστων ὑπορμῶν τῆς πτώσεως τῆς γυναικός. Ἐρωτήσατε τὰ δυσσευγῆ ἐκεῖνα πλάσματα, τὰ ἀντὶ πινακίου ἴσως φακῆς πωλήσαντά τὴν τιμὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἀρετὴν, τὰ ποιήσαντα διαζύγιον μετὰ τῶν εὐγενεστάτων αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου, τῶν οἰκογενειακῶν, τὰ διαβιοῦντα ἡμέρα τῆ ἡμέρα, χωρὶς νὰ γινώσκωσιν ὁποῖον μέλλον ἐπιφυλάσσει αὐτοῖς ἢ αὔριον: τὴν εἰρηκτὴν, τὸ θεραπευτήριον κακοήθων νόσων, καὶ ἔτι χειρόν, τὸν θάνατον ἐν τῷ νοσοκομείῳ, καὶ θέλετε πληροφορηθῆ, ὅτι τῆς πτώσεως αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐλλείψις ἐπαρκoῦς ἄρτου ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἐστία, πολλάκις δὲ ἐκ τῆς ἀπελπισίας ἐξωθήθησαν εἰς τὸ ἀτιμον ἔργον ὑπ' αὐτῶν τῶν γονέων, πρὸς συντήρησιν ἑαυτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας.

Τὸ μέγα πρόβλημα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἀνώτερον καὶ ἐπισφαλέστερον πάντων τῶν ἄλλων ἀπασχολούντων τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, εἶνε ὁ οικονομικὸς ὀργανισμὸς τῆς κοινωνίας, τὸ μέλλον καὶ ἡ τύχη τῶν ἀπόρων τάξεων, αἵτινες μονοουχὶ ἀπειλοῦσιν νὰ καταστρέψῃ τὰ θεμέλια τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου ἀπείρους προτάσεις διετύπωσεν ἡ ἐπιστήμη, ματαίας δ' ἀποπειρας ἐποιήσαντο αἱ πλεῖσταί τῶν κυβερνήσεων ἐν αἷς χώραις τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος τῆς δημοσίας συζητήσεως καὶ ἐνεργείας. Δὲν εἰσέρχομαι εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν ποικίλων τούτων θεωριῶν καὶ ἐνεργειῶν, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται, ὅτι ὑπό τινος ἐπόψεως ὁ ἄνθρωπος ἐλάχιστα βήματα προέβη πρὸς τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν καὶ τὴν πραγματικὴν συνειδήσιν ἑαυτοῦ. Ἐν μόνον ὀφείλω ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ θέματός μου νὰ παρατηρήσω: Ὅτι ἡ κοινωνικὴ πενία οὐκ ὀλίγον δύναται νὰ θεραπευθῆ διὰ τῆς προσηκούσης ἐργασίας τῆς γυναικός. Βεβαίως ἐν ταῖς πλεῖσταίς τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν ἡ γυνὴ δὲν εἶνε πλέον ἀντικείμενον πολυτελείας, ὄργανον καταναλώσεως. Ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι τελεῖ καὶ αὕτη ὅπως δήποτε τὸν

ἀναλογουῦντα αὐτῇ φόρον. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡδύνατο ἡ ἐργασία αὐτῆς νὰ ᾔηνε σκοπιμωτέρα καὶ ἐπωφελεστέρα, ὅτε πλείονες κλάδοι τῆς οἰκονομικῆς ἐργασίας ἀνατεθῶσιν αὐτῇ, ὅτε ὑποστῇ μείζονα ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην χειραφέτησιν, ὅτε ἐν πλήρει συνειδήσει τῶν καθηκόντων ἐαυτῆς καὶ τῶν δικαιωμάτων, καταστῇ παραγωγικότερον ὄργανον τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, ἀληθῶς ἴση πρὸς τὸν ἄνδρα, δυναμένη ν' ἀμιλλᾶται καὶ νὰ συναγωνίζεται μετ' αὐτοῦ ἐρρωμένως, ἐν καὶ ὡς μέλος τοῦ οἴκου, ἀναγνωρισθῇ καὶ ὡς συντελεστικώτατος κοινωνικός παράγων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου.

Ἄλλ' ἐκδηλοῦνται ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν συμπτώματά τινα, ἐμποιούντα ἀνησυχίαν τοῖς συντηρητικοῖς, τοῖς ἀθεοδόξοις τοῦ ἀρχαίου κοινωνικοῦ καθεστώτος, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ κατέχει θέσιν ὑποταλείας ἐνώπιον τοῦ ἀνδρός. Ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ τὸν ἄνδρα, διδάσκει τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα ἀπὸ δέκα ἐννέα αἰώνων, καὶ τὸ δόγμα τοῦτο εἶνε ἄρθρον στενοτάτης ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων κοινωνικῆς ὁμολογίας. Ἡ ἐμφάνισις τῆς γυναικὸς ἐπὶ δημοσιωτέρου σταδίου ὑποτίθεται ὅτι θέλει καταστῇ ἀρετηρία πρὸς διεκδικήσιν εὐρύτερων δικαίων, ἅτινα ἐπιζητεῖ σήμερον εὐάριθμος μερὶς γυναικῶν ἐν τισιν εὐρωπαϊκαῖς κοινωνίαις, προβαίνουσα μέχρι συνωμοσιῶν καὶ ἀναρχικῶν διαδηλώσεων, διατυποῦσα ἀναρχικά δόγματα καὶ περιπλανωμένη εἰς χιμαίρικόν κόσμον, ἀνακαλοῦντα ἡμῖν τὴν ἀμίμητον κωμικὴν εὐφυΐαν τοῦ παλαιοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀμφιβάλλω, ἂν τὰ τοιαῦτα εἶνε ἄξιον σοβαρᾶς συζητήσεως καὶ ἐρεῦνης. Διότι ἡ γυνὴ καθῆκον ἔχει καὶ δικαίωμα νὰ διεκδικήσῃ τὸ ἐπὶ τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀρχέγονον δίκαιον, εἴτε παρὰ τῆς κοινωνίας, εἴτε παρὰ τῆς ἐντολοδόχου ταύτης, τῆς πολιτείας, διότι ὀφείλει νὰ καταβάλῃ τὸν ὅλον κῦτῆς εἰς τὴν οἰκονομικὴν συντήρησιν τοῦ οἴκου, οὐδὲν συμπέρασμα ὅτι, ἂν μετὰ τινα χρόνον ζητήσῃ νὰ διεκδικήσῃ πολιτικὰ δίκαια, δικαιούται εἰς τοῦτο. Αἱ Λουίζαι Michel, καὶ ὅπως ἄλλαι λέγονται τὰ ὑστερικά ἐκεῖνα ὄντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, τὰ διεκδικοῦντα ὑπὲρ τῆς γυναικὸς τὰ εὐρύτερα τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δικαίων, τὰ ἐπιζητοῦντα καὶ αὐτὴν τὴν προεδρίαν τῆς δημοκρατίας, τὰ καταρῶμενα τὸν θεσμόν τοῦ γάμου, κηρύττοντα δ' αὐτὸν βάσιν τῆς μεταξὺ ἀνδρός καὶ γυναικὸς ἀνισότητος, τὰ ἐπικαλούμενα τὸν ἐλευθεῖον γάμον ἐν τῇ λύσει τοῦ κοινωνικοῦ [προβλήματος, καὶ ἐπομένως τὴν ἀποθέωσιν τῆς ἐταίρας καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῆς εἰς τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφήν, εἰς τὴν σύζυγον, οὐδέποτε θέλουσιν ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τῶν κοινωνιῶν, αἵτινες βασιζονται ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας συζητή-

σεως καὶ γνώμης. Ἄλλ' ἢ βαθυτέρα ἀνάλυσις καὶ ἐξέτασις τοῦ φαινομένου τούτου θέλει ἀποδείξει, ὅτι τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ πλημμελοῦς μέχρι τοῦδε κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀνισότητος βασιζομένων σχέσεων ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἐκ τῆς ὑποτελείας τῆς δευτέρας εἰς τὸν πρῶτον. ἦν καθιέρωσαν, ὡς μὴ ὄφελαν, ἀπὸ πολλῶν αἰώνων καὶ οἱ θρησκευτικοὶ καὶ οἱ πολιτικοὶ κώδικες τῶν λαῶν. Ἐντεῦθεν αἱ σπασμωδικαὶ σήμερον ἐνέργειαι τῆς γυναικός, μὴ δισταζούσης νὰ διατυπώσῃ τὰς τολμηροτάτας τῶν ἀξιώσεων ὑπὲρ ἑαυτῆς, καθισταμένης ἐπομένως πολεμίας τοῦ λειτουργοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος, τοῦ ὁποῦν ζητεῖ τὴν καταστροφὴν, ἀδιαφοροῦσα περὶ τοῦ διαδεγθησομένου. Ἡ ἱστορία διδάσκει δυστυχῶς, ὅτι αἱ ἐπὶ αἰῶνας λειτουργήσασαι μεγάλα κοινωνικὰ ἀδικία προὔκλεσαν τὰς τολμηροτάτας ἀντιδράσεις. Τὸ μέχρι τῆς σήμερον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον λειτουργοῦν κοινωνικὸν σύστημα θεωρεῖ τὴν γυναῖκα ἥττονα τοῦ ἀνδρός, ἐπομένως ἐστερημένην τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ προσωπικότητος καὶ εὐγενείας. Ἐκτεθηλυμένος ἀνὴρ εἶνε μία τῶν δευνοτάτων ὕβρεων, τῶν κατ' αὐτοῦ ἀπευθυνομένων. Ἐν χρόνοις δὲ ἐπαναστατικοῦ πυρετοῦ καὶ κοινωνικῆς ζυμώσεως, ὅποιοι οἱ σημερινοί, ἡ γυνὴ διεκδικοῦσα τὰ ἑαυτῆς δίκαια, ἀπὸ τῆς ταπεινῆς θέσεως, εἰς ἣν διατελεῖ, δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ σκεφθῆ κρεῖττον καὶ ὠριμώτερον, ἢ πνέουσα μένεα κατὰ τῆς κοινωνικῆς τάξεως, τῆς τέως κρατούσης ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἣς φρονεῖ ὅτι διετέλεσεν οἰκτρὸν θῦμα. Ἐν ταῖς στιγμαῖς τοῦ ἐπαναστατικοῦ αὐτοῦ πυρετοῦ ἐπανιστάμενος ὁ δοῦλος, δὲν διστάζει ν' ἀπαρνηθῆ τὰ πάντα, τὸν Θεόν, τὴν πατρίδα, τὴν οἰκογένειαν, τὰ κοινότερα τῶν καθηκόντων του, ἀπέναντι τοῦ νέου εἰδώλου τῆς ἀπολύτου χειραφεσίας, τὸ ὁποῖον οἰστρηλατεῖ αὐτὸν καὶ ἐμπνέει τὰ παραβολώτατα τῶν σχεδίων. Μετὰ αἰῶνας κοινωνικῆς ὑποτελείας ἡ γυνὴ περιέστη σήμερον εἰς τιαύτην κατάστασιν. Ἄλλ' ὅτε παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι τοῦ πυρετοῦ, καὶ ἀνατείλωσιν ἡμέραι ἐξετάσεως καὶ ἐμβριθοῦς λογικότητος, ἡ γυνὴ θέλει κατανοήσῃ ἑαυτὴν κρεῖττον ὑπὸ τὴν ἀληθῆ καὶ λογικὴν αὐτῆς σημασίαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὕτω δὲ θὰ διεκδικήσῃ τὰ προσήκοντα αὐτῇ δίκαια. ἄτινα δὲν θέλει διστάσει ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτῇ καὶ χορηγήσῃ οἷονδ' ἕποτε κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν καθεστῶς.

Ὡς ἐν τῶν μεγίστων αὐτῆς δικαιωμάτων θέλει ἀναγνωρισθῆ τότε τὸ δίκαιον τῆς ἐργασίας, δι' οὗ θέλει οὐκ ὀλίγον ἐπιτευχθῆ τὸ οικονομικὸν ἰσοζύγιον τῆς νεωτέρας βιομηχανικῆς κοινωνίας, τῆς ἐπὶ τῆς ἐργασίας κατ' ἐξοχὴν βασιζομένης. Ἡ πολιτεία

ὀφείλει ἀπὸ τοῦδε νὰ λάβῃ ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν τὸ ζήτημα, διευκολύνουσα κατὰ πάντα τρόπον τὴν ἐργασίαν εἰς τὴν γυναῖκα. Ἡ ὀργάνωσις τῆς νέας κοινωνικῆς τάξεως, ἣν ἡ ἐπιστήμη ἀπεκδέχεται πρωτίστως ἀπὸ τῆς πολιτείας, δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐντελῶς, ἂν μὴ ἡ ὀργάνωσις αὕτη τελεσθῇ ἐν πνεύματι ἰσότητος, ἐλευθερίας, δικαιοσύνης καὶ αὐτονομίας, κατὰ πρῶτον δὲ λόγον ἐν ταῖς σχέσεσι μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Παρὰ τισι τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν ἡ γυνὴ δὲν εἶνε πλεον ἄχρηστον, δαπανηρὸν μόνον μέλος τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ παράγων γρησιμῶτατος καὶ οἰκονομικώτατος· δὲν ὑπηρετεῖ μόνον τὰ καθολικὰ συμφέροντα ἐν τῇ ἀστικῇ κοινωνίᾳ, ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ. Οὕτω πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς αἱ γυναῖκες δὲν ὑπηρετοῦσι μόνον ὡς διδασκάλισσαι τοῦ ὁμογενοῦς αὐταῖς φύλου, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις δημοσίοις γραφεῖσι, ἰδίᾳ δὲ τοῖς τηλεγραφικοῖς καὶ τοῖς τηλεγραφικοῖς. Ἀλλὰ πολλὰ ἔτι ὑπολείπονται διὰ τὸ μέλλον. Ἡ δὲ νεωτέρα πολιτεία, ἣτις δὲν ἀπορρέει ἀπὸ τῶν ἐνστάκτων τῆς βίας καὶ τῆς κατακτῆσεως, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ ἐρείδῃται ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας, δὲν θέλει θᾶπτον ἢ βράδιον παραμελήσει τὴν οἰκονομικὴν σημασίαν τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κοινωνικῷ ὀργανισμῷ, παρέχουσα τὰ προσήκοντα δίκαια, δι' ὧν αὐτὴ μικρὸν θέλει συντελεσθῇ τὸ οἰκονομικὸν ἰσοζύγιον τῆς κοινωνίας.

Ὡς συντελεστῆς καὶ παράγων ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἡ γυνὴ ἔχει ἀρετὰς, ὧν πολλάκις στερεῖται ὁ ἀνὴρ. Κέκτηται ἀκρίβειαν, τάξιον, ἔχει ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ καθῆκόν της ἀπαράμιλλον, ἀνυψομένη δ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐκτιμωμένη προσηκόντως διὰ τῆς ἐργασίας, οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὅτι θέλει ἀποδείξει ἀρετὰς, ἀφανεῖς τάξεις καὶ λανθανούσας. Διότι ἡ ἐργασία δὲν εἶνε ὁ κατηραμένος κληρὸς τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ ἀπαίσιος καρπὸς τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἀλλὰ τὸναντίον ἡ ἠθοποιὸς ἐκείνη δύναμις, ἡ ἀναβιβάζουσα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς εὐγενεστάτας καὶ ὑψηλότητας κορυφὰς τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐργασία δὲν καταρρίπτει τὸν ἄνθρωπον, οὐδ' ἐξευτελίζει· τὸναντίον ἀνυψοῖ αὐτὸν καὶ ἐξευγενίζει. Ἐν τῷ περὶ ὑπέρξεως ἀγῶνι ἡ ἐργασία εἶνε τὸ μέσον, δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ὑποτελοῦς τῆ φύσει ὄντος, κατισχύει αὐτῆς, καθίστησι δ' αὐτὴν ὄργανον τῶν σκοπῶν του καὶ τῆς ἠθικότητός του. Ἡ ἐργασία θέλει ἠθικοποιήσει καὶ ἐξυψώσει εἴην γυναῖκα.

Αἱ σκέψεις αὗται μὲ περιάγουσιν εἰς τινὰ στενόχωρον ἀμηχανίαν, ὅτε διαλογίζομαι εἰς ὁποίαν ταπεινὴν θέσιν διατελεῖ ἡ γυνὴ ἐν Ἑλλάδι, ἐστερημένη ὑπὸ πᾶσαν ἔννοιαν τῶν δικαίων

ἐκείνων ἅτινα παρεχωρήθησαν τῷ φύλῳ αὐτῆς ἐν τισὶ τῶν κοι-
 νωνιῶν, πολλῶν αὐτῆς καθυστερουσῶν ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ τῇ
 πνευματικῇ μορφώσει. Παρ' ἡμῖν ἡ γυνή, ἂν δὲν εἶνε θεραπαι-
 νίς τοῦ ἀνδρός, ἐπιπλον τοῦ οἴκου, εἶνε ῥάθυμος καὶ ὑστερικὴ
 ὑπαρξίς κατὰ τὰ πρότυπα ἀσάρκων καὶ ἀναιμικῶν ἡρωϊδῶν τῆς
 συγχρόνου μυθιστορίας. Καὶ τοῦτο λέγεται οἰκογενειακὸς βίος,
 ἄξιος σεβασμοῦ καὶ συντηρήσεως! Ἡ γυνή παρ' ἡμῖν οὐδεμίαν
 προσφέρει σχεδὸν τῶν ὑπηρεσιῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀλλαγῶν ἀπὸ
 χρόνου ἤδη ἐπεβλήθησαν αὐτῇ. Δὲν εἶνε τὸ τοιοῦτον ἄγνοια
 καὶ ἄρνησις τῶν κοινοτέρων οἰκονομικῶν κανόνων, ἐφ' ὧν δέον
 νὰ ἐρείδῃται εὖνομος καὶ εὖκοσμος κοινωνία. Βεβαίως δὲν
 ἀνεφύησαν παρ' ἡμῖν ἔτι τὰ ἐπικίνδονα ἐκεῖνα οἰκονομικὰ
 προβλήματα, τὰ ἀπασχολοῦντα σήμερον τὰς πλείστας τῶν νεω-
 τέρων κοινωνιῶν, ἐν τῷ ἱστορικῷ τῶν ὁποίων ὀρίζονται ἐξεδηλώ-
 θησαν ἀπαίσια καταστροφῆς σημεῖα. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἔπεται,
 ὅτι δὲν ἔχομεν καθῆκον ἱερὸν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ἐν τῇ κοινωνικῇ
 καὶ ἔθνικῇ ἡμῶν ἐργασίᾳ τὴν ἠθικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀρωγὴν
 τῆς γυναικός. Ἀναγνωρίζοντες τῶντι καὶ παρέχοντες τὸ δίκαιον
 τῆς ἐργασίας εἰς τὴν γυναῖκα καὶ κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς,
 οὐ μόνον θέλομεν συντελέσει εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ οἰκονομικοῦ
 τῆς ἡμετέρας κοινωνίας μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως
 ἰσοζυγίου, οὐ μόνον θέλομεν περιορίσει τὴν πενίαν, ἣτις ἀείποτε
 ὑπῆρξε μία τῶν μεγίστων πληγῶν τῶν κοινωνιῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς
 ἐργασίας θέλομεν ἐξυψώσει τὴν γυναῖκα, θέλομεν ἀληθῶς ἐξευ-
 γενίσει αὐτὴν καὶ ἠθικοποιήσει, καθιστῶντες συντελεστικώτατον
 ἠθικὸν καὶ οἰκονομικὸν παράγοντα, ἴσῃν πρὸς τὸν ἄνδρα κατὰ
 τὰ δικαιώματα, ἀλλ' ἅμα καὶ κατὰ τὰς ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς
 ὑποχρεώσεις.

